

РОЗДІЛ 6

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО; ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО; ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО

УДК 619:615.07:34(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-6/25>

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ ОБІГУ ВЕТЕРИНАРНИХ ПРЕПАРАТІВ В УКРАЇНІ

ORGANIZATIONAL AND LEGAL ASPECTS OF THE CIRCULATION OF VETERINARY MEDICINES IN UKRAINE

**Бегас В.Л., к.вет.н., доцент,
доцент кафедри ветеринарної епідеміології
Поліський національний університет**

**Рибачук Ж.В., к.вет.н., доцент,
доцент кафедри ветеринарної епідеміології
Поліський національний університет**

У статті висвітлено ключові аспекти нормативно-правового регулювання обігу ветеринарних лікарських засобів в Україні в умовах адаптації законодавства до стандартів Європейського Союзу. Актуальність теми зумовлена необхідністю забезпечення епізоотичного благополуччя, продовольчої безпеки та ефективного контролю за якістю і безпечністю ветеринарних препаратів. Особливу увагу приділено впливу Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, яка стала стимулом до глибокої трансформації у сфері ветеринарної медицини, зокрема гармонізації технічних регламентів, процедур ліцензування, реєстрації та фармаконагляду.

Проаналізовано положення оновленого Закону України «Про ветеринарну медицину» (2021 р.), який регламентує вимоги до обігу ветеринарних препаратів: від виробництва і зберігання до реалізації та контролю за застосуванням, включно з запровадженням електронних рецептів, системи обліку антимікробних засобів, а також заборон на їх безконтрольне або необґрунтоване профілактичне використання. Розглянуто питання переходу до безстрокової державної реєстрації, охорони даних реєстраційного дос'є, процедур клінічних випробувань, утилізації непридатних препаратів, особливостей обігу наркотичних речовин, а також вимог до кваліфікації персоналу. Відмічено наявність окремої законодавчої бази для наркотичних препаратів, психотропних речовин і прекурсорів, а також набагато жорсткіших умов обліку та обігу даних препаратів.

Зазначено, що нове законодавство істотно розширює коло суб'єктів, що підлягають ліцензуванню, охоплюючи не лише виробництво, а й імпорт, оптову та роздрібну торгівлю. Підкреслено важливість подальшого вдосконалення механізмів постреєстраційного моніторингу, забезпечення належної взаємодії між регуляторними органами, а також розвитку професійної компетентності операторів ринку. Реформування у сфері ветеринарної медицини розглядається як необхідна умова ефективної інтеграції України до єдиного європейського ринку ветеринарних препаратів. За останні роки законодавча база, яка стосується ветеринарних препаратів досить суттєво оновила і продовжує рухатись в даному напрямку.

Ключові слова: ветеринарні препарати, ветеринарні лікарські засоби, належна виробнича практика, державна реєстрація, діючі речовини, фармакологічний нагляд.

The article highlights key aspects of the regulatory and legal regulation of the circulation of veterinary medicines in Ukraine in the context of adapting legislation to European Union standards. The relevance of the topic is due to the need to ensure epizootic well-being, food security and effective control over the quality and safety of veterinary medicines. Particular attention is paid to the impact of the Association Agreement between Ukraine and the EU, which has become an incentive for a deep transformation in the field of veterinary medicine, in particular the harmonization of technical regulations, licensing, registration and pharmacovigilance procedures. The provisions of the updated Law of Ukraine "On Veterinary Medicine" (2021) are analyzed, which regulates the requirements for the circulation of veterinary medicines: from production and storage to sales and control over use, including the introduction of electronic prescriptions, a system for accounting for antimicrobials, as well as prohibitions on their uncontrolled or unjustified preventive use. The issues of transition to indefinite state registration, protection of registration dossier data, clinical trial procedures, disposal of unsuitable drugs, features of drug trafficking, and requirements for personnel qualifications were considered. The existence of a separate legislative framework for narcotic drugs, psychotropic substances, and precursors was noted, as well as much stricter conditions for accounting and trafficking of these drugs. It was noted that the new legislation significantly expands the range of entities subject to licensing, covering not only production, but also import, wholesale, and retail trade. The importance of further improving post-registration monitoring mechanisms, ensuring proper interaction between regulatory authorities, and developing the professional competence of market operators was emphasized. Reform in the field of veterinary medicine is considered a necessary condition for the effective integration of Ukraine into the single European market for veterinary drugs. In recent years, the legislative framework relating to veterinary drugs has been significantly updated and continues to move in this direction.

Key words: veterinary drugs, veterinary medicinal products, good manufacturing practice, state registration, active substances, pharmacological supervision.

Актуальність проблеми. Ринок ветеринарних препаратів в Україні має велике значення для забезпечення здоров'я тварин, продовольчої безпеки та санітарно-епідемічного благополуччя населення. Регулювання обігу ветеринарних лікарських засобів здійснюється комплексом законодавчих і підзаконних актів, спрямованих на впровадження європейських стандартів якості та безпеки.

Укладання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, зокрема створення зони вільної торгівлі, стало ключовим стимулом для модернізації національного законодавства у сфері обігу ветеринарних препаратів. Реформування регуляторної бази орієнтоване на забезпечення високих стандартів якості та безпечності таких засобів як для тварин, так і для людей. Було повер-

нито ліцензування виробництва ветеринарних препаратів та запровадження правила належної виробничої практики (GMP) [1]. Виробники повинні мати відповідні дозволи та сертифікати, а також забезпечувати фармаконагляд за своєю продукцією.

Такі заходи, необхідні для підтримання і розвитку торговельних відносин України з ЄС, разом з тим матимуть набагато більші наслідки не лише для вітчизняного ринку ветеринарних лікарських засобів, але й для захисту здоров'я людей та тварин в загальному [15, с. 508].

Об'єктом дослідження є обіг ветеринарних лікарських засобів. **Предметом** – норми вітчизняного права щодо ветеринарних лікарських засобів. **Метою роботи** було проаналізувати нормативно-правове регулювання сфери обігу ветеринарних лікарських засобів, з'ясувати сучасний стан його адаптації до норм ЄС.

Результати дослідження. Базовим законодавчим актом, який регулює сферу ветеринарних препаратів, є ЗУ «Про ветеринарну медицину» від 4 лютого 2021 року № 1206-IX [20], який був суттєво оновлений відповідно до попереднього ЗУ від 25 червня 1992 року № 2498-XII [19]. Закон 2021 року деталізує вимоги до реєстрації, виробництва, реалізації, зберігання та контролю якості ветеринарних лікарських засобів. Він також передбачає створення та функціонування Національної установи з ветеринарних препаратів та кормових добавок (Постанова КМУ від 17 березня 2023 року № 235) [2].

ЗУ «Про ветеринарну медицину» дає чітке визначення щодо ветеринарних препаратів – «ветеринарні лікарські засоби, ветеринарні імунобіологічні засоби, антисептики, дезінфектанти, інсекто-акарициди, дератизанти, діагностичні із заявленими властивостями лікування чи профілактики хвороб тварин або які можуть застосовуватися тваринам з метою відновлення, коригування чи зміни фізіологічних функцій, виявляючи фармакологічну, імунологічну чи метаболічну дію, або встановлення діагнозу чи евтаназії тварин» [19]. В оновленій версії цього закону [20] визначення описує субстанцію чи їх комбінацію з заявленою властивістю, також до переліку додані біоциди.

В будь-якому випадку це доволі широкий перелік засобів різноманітного призначення, станом на 26.06.25 в Державний реєстр ветеринарних препаратів внесено 1437 ветеринарних препаратів та 492 ветеринарний імунобіологічний препарат. Встановлені правила реалізації, транспортування та зберігання ветеринарних препаратів [13, 14]. Важливим нововведенням є затвердження «Вимог до належної практики реалізації діючих речовин» [3], що дає змогу уникнути зловживань в цій сфері.

ЗУ «Про ветеринарну медицину» передбачає можливість оформлення ветеринарних рецептів і супровідних документів у цифровому форматі, викладених в наказі Мінагрополітики і продовольства України від 29.09.2022 № 752 «Форми та правила видачі ветеринарних рецептів» [12, розд. 2 п. 2]. Такий підхід відповідає глобальним тенденціям у сфері протидії антибіотикорезистентності. Згідно з нормативними приписами, забороняється: регулярне застосування антибіотиків; використання антибіотиків як засобу компенсації неналежних санітарних умов, неправильного утримання або недостатнього догляду за тваринами; використання антибіотиків для стимулювання росту чи підвищення продуктивності тварин; застосування цих препаратів з профілактичною метою, а також їх рекламування.

Законодавчі зміни суттєво ускладнюють процедуру державної реєстрації антимікробних препаратів, що є обов'язковою умовою їх легального обігу. У процесі прийняття рішення щодо державної реєстрації протимікробного ветеринарного препарату Держпродспоживслужба планує покласти на заявника зобов'язання щодо проведення постреєстраційних досліджень з метою

підтвердження позитивного співвідношення між потенційною користю та можливими ризиками використання лікарського засобу у ветеринарній практиці [20]. Законодавство також встановлює, що реалізація антимікробних препаратів дозволяється виключно за рецептом, який повинен бути належно обґрунтований і чинний протягом п'яти календарних днів. Ветеринарні фахівці, які здійснюють застосування таких засобів, зобов'язані щоквартально подавати звітність до Держпродспоживслужби щодо обсягів використаних ними протимікробних препаратів [6]. Застосування антимікробних ветеринарних засобів у продуктивних тварин дозволяється лише за умови попереднього визначення чутливості збудника інфекції до відповідних препаратів з урахуванням існуючої резистентності до діючих речовин. Крім того, рецептурні ветеринарні лікарські засоби для продуктивних тварин можуть застосовуватись виключно ліцензованими ветеринарними лікарями.

Розбудовується система фармакологічного нагляду за ветеринарними лікарськими засобами згідно з яким, оператори ринку зобов'язані повідомляти Держпродспоживслужбу про побічні реакції препаратів та вести систематичний моніторинг їх безпеки. Для цього вже сформована законодавча база [4, 5, 8].

Затверджені також вимоги до кваліфікації спеціалістів, відповідальних за виробництво та імпорту лікарських засобів, наказ Мінагрополітики від 20.07.2023 № 1397 [7].

Аналогічно до підходів, що застосовуються у сфері охорони здоров'я людини, нове ветеринарне законодавство передбачає запровадження спеціального режиму правової охорони даних, поданих у реєстраційному досяг на референтний ветеринарний лікарський засіб. Згідно з цим режимом, протягом визначеного строку забороняється використання зазначеної інформації з метою державної реєстрації генеричних препаратів. Тривалість періоду ексклюзивності відповідає європейським нормам, що набули чинності в Європейському Союзі з 2022 року, і становить від 10 до 18 років – залежно від категорії ветеринарного засобу та виду тварин, для яких він призначений. Водночас передбачено перехідні положення: для препаратів, зареєстрованих протягом перших п'яти років дії Закону, термін захисту зменшується удвічі [20]. Варто зазначити, що в Україні до цього часу аналогічний механізм застосовувався виключно у сфері обігу лікарських засобів для людини, де строк охорони становив 5 або, у деяких випадках, 6 років. Таким чином, протягом вказаного періоду референтний препарат зберігає статус ексклюзивного на національному ринку. Зазначений тип правового захисту не пов'язаний із патентною охороною і не регулюється законодавством у сфері інтелектуальної власності.

Слід зазначити, що для ветеринарних препаратів, призначених для продуктивних тварин, висувають цілий ряд обмежень і умов. Це пояснюється збільшеною увагою до якості і безпечності продукції, яку від них отримують. Зокрема не дозволяється застосовувати медичні препарати таким тваринам, їх можна застосовувати лише в виключних випадках непродуктивним при відсутності аналогічних зареєстрованих у ветеринарній медицині.

Процедура державної реєстрації ветеринарного лікарського засобу, призначеного для використання у продуктивних тварин, можлива лише за умови попереднього встановлення допустимих рівнів залишкових кількостей активних фармацевтичних інгредієнтів, що входять до складу такого засобу [20]. Обов'язковою умовою допуску препарату до реєстрації є проведення клінічних випробувань, ініційованих заявником. Відповідно до оновленого закону, реалізація таких досліджень на території України дозволяється лише за наявності відповідного дозволу, виданого Держпродспоживслужбою. Термін розгляду заяви на отримання дозволу не перевищує 30 календарних днів з моменту її подання. Проведення клінічних дослі-

джень має здійснюватися з дотриманням міжнародно визнаних принципів належної клінічної практики, встановлених у межах рекомендацій VICH (Міжнародного співробітництва з гармонізації технічних вимог до реєстрації ветеринарних лікарських засобів).

Відповідно до положень чинного ЗУ № 2498-ХІІ, державна реєстрація ветеринарних лікарських засобів здійснюється на обмежений строк – п'ять років, після чого необхідне проходження процедури повторної реєстрації [19]. Натомість новим законом передбачено впровадження безстрокової реєстрації ветеринарних препаратів, що відповідає правовій моделі, прийнятій у Європейському Союзі. Водночас така норма не має зворотної дії: препарати, зареєстровані згідно з чинною нормативною базою, не набувають автоматично статусу безстроково зареєстрованих із моменту набуття чинності новим Законом. Для них передбачено перехідний період тривалістю п'ять років з моменту набуття чинності новим актом (що еквівалентно семирічному строку з дати його офіційного оприлюднення). Цей термін надається виробникам і дистриб'юторам для приведення реєстраційної документації у відповідність до нових вимог. Передбачається спрощена процедура оновлення досьє: необхідно лише внести відсутні дані, що передбачені вимогами нового законодавчого регулювання [20].

Згідно з новим законодавством у сфері обігу ветеринарних лікарських засобів, здійснення імпорту, оптової та роздрібною торгівлі такими препаратами допускається виключно за наявності відповідної ліцензії [20]. На відміну від чинної нормативно-правової бази, яка передбачає ліцензування лише виробничої діяльності у цій сфері, новий Закон суттєво розширює перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню. Зокрема, обов'язковим стає отримання ліцензій для здійснення: імпорту ветеринарних лікарських засобів, їх оптового та роздрібного продажу. Водночас експорт препаратів дозволяється за наявності ліцензії на виробництво або ліцензії на оптову реалізацію. Крім того, суб'єкти господарювання, які отримали ліцензію на виробництво або імпорт, мають право здійснювати оптову реалізацію без необхідності оформлення додаткової ліцензії на цей вид діяльності.

Прийняті «Правила виробництва, обігу та застосування (використання) лікувальних кормів, проміжних продуктів для виробництва лікувальних кормів» (Наказ від 26.01.2023 № 69) [10].

Невідповідні або прострочені ветеринарні препарати підлягають вилученню з обігу згідно з Наказом Мінагрополітики від 25.10.2022 № 826 [11]. Встановлено чіткі вимоги до процедури утилізації та знищення таких засобів, що запобігає їх потраплянню в обіг або довкілля.

В ЗУ «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» передбачено юридичну відповідальність за порушення вимог ветеринарного законодавства, зокрема, реалізація ветеринарних лікарських засобів без державної реєстрації тягне за собою штраф у розмірі 30 мінімальних заробітних плат. Подання недостовірних відомостей у процесі державної реєстрації препарату, якщо це може становити загрозу життю чи здоров'ю людей або тварин, карається штрафом у розмірі 50 мінімальних заробітних плат. Крім того, недотримання вимог щодо фіксації та збереження інформації про побічні реакції на ветеринарні препарати передбачає відповідальність у вигляді штрафу в розмірі 20 мінімальних заробітних плат.

Законодавчо встановлюється обов'язок власників реєстраційних посвідчень на ветеринарні лікарські засоби

здійснювати щорічну оплату на рахунок уповноваженої Національної установи України з ветеринарних препаратів у межах фінансування постреєстраційного моніторингу. Розмір відповідного платежу визначено на рівні однієї мінімальної заробітної плати за кожен зареєстрований препарат. Хоча закон не містить прямої вказівки на функціональний обов'язок зазначеної установи здійснювати постреєстраційний нагляд, факт запровадження плати за таку діяльність опосередковано свідчить про наявність відповідної компетенції та зобов'язання з боку державної інституції щодо забезпечення належного контролю за безпекою та ефективністю ветеринарних засобів після їх державної реєстрації [20].

Процедура розрахунку вартості послуг з наукової оцінки ветеринарних лікарських засобів, визначена наказом Мінагрополітики від 14.03.2023 № 459 [9]. Дана процедура проводиться під час реєстрації ветеринарних препаратів.

Обіг наркотичних препаратів, психотропних речовин і прекурсорів в ветеринарній медицині регулюються окремим законодавством. В першу чергу це ЗУ «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» [18, ст. 23], де вказано, що у ветеринарній медицині вказані засоби використовуються згідно з «Переліком наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, що використовуються у ветеринарній медицині» [17]. Крім того є «Порядок використання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у ветеринарній медицині» [16], де вказано, що ветеринарні заклади, які ведуть таку діяльність повинні бути відповідним чином обладнані і крім ліцензії на ветеринарну практику мати окрему ліцензію, яку видає Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками. Препарати мають зберігатися та обліковуватися згідно з суворими вимогами, аналогічними до використання в закладах охорони здоров'я (опечатані сейфи, журнали обліку, щоквартальні звіти тощо).

Висновок. Нормативно-правове регулювання обігу ветеринарних лікарських засобів в Україні перебуває на етапі активного реформування у відповідності до зобов'язань, визначених Угодою про асоціацію з Європейським Союзом. Прийняття оновленого Закону України «Про ветеринарну медицину» сприяло імплементації ключових європейських принципів, таких як забезпечення належної виробничої та дистриб'юторської практики, фармаконагляду, правової охорони даних реєстраційного досьє, а також контролю за обігом антимікробних засобів.

Важливими новаціями стали запровадження безстрокової реєстрації препаратів, розширення ліцензування на всі етапи обігу, цифровізація ветеринарних рецептів, а також впровадження вимог щодо утилізації непридатних засобів. Законодавчі вимоги до обігу наркотичних засобів у ветеринарії передбачають окрему систему контролю, ліцензування та звітності, що є необхідним заходом для запобігання зловживанням.

Водночас забезпечення ефективного державного нагляду за якістю, безпечністю та ефективністю ветеринарних лікарських засобів потребує подальшого удосконалення механізмів постреєстраційного моніторингу, взаємодії між регуляторними органами, а також формування професійної спроможності суб'єктів господарювання, які проводять діяльність у цій сфері.

Таким чином, адаптація українського законодавства до стандартів ЄС у сфері обігу ветеринарних лікарських засобів є не лише кроком до поглиблення євроінтеграції, а й необхідною умовою для забезпечення епізоотичного благополуччя, продовольчої безпеки та охорони здоров'я людей і тварин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про затвердження Положення про основні вимоги до виробництва ветеринарних препаратів та Правил належної виробничої практики ветеринарних препаратів : Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 10.11.2017 № 606. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0106-18#Text> (дата звернення: 24.04.2025)
2. Про затвердження Положення про Національну установу України з ветеринарних препаратів та кормових добавок : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 березня 2023 р. № 235. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/235-2023-%D0%BF#n9> (дата звернення: 24.04.2025)
3. Про затвердження Вимог належної практики реалізації діючих речовин ветеринарних препаратів : Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 20.10.2023 № 1843. Введення в дію відбудеться 01.09.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2176-23#Text> (дата звернення: 24.04.2025)
4. Вимоги належної практики фармакологічного нагляду щодо ветеринарних лікарських засобів : Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 20 липня 2023 року № 1397. Введення в дію відбудеться 01.09.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1427-23#Text> (дата звернення: 24.04.2025)
5. Порядок здійснення ветеринарного фармакологічного нагляду : Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 20 липня 2023 року № 1397. Введення в дію відбудеться 01.09.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1425-23#Text> (дата звернення: 27.04.2025)
6. Порядок надання інформації про обсяги реалізації ветеринарного лікарського засобу : Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 20 липня 2023 року № 1397. Введення в дію відбудеться 01.09.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1424-23#n15> (дата звернення: 27.04.2025)
7. Вимоги до кваліфікації кваліфікованої особи, відповідальної за виробництво та імпорт ветеринарних лікарських засобів : Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 20 липня 2023 року № 1397. Введення в дію відбудеться 01.09.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1424-23#n15> (дата звернення: 27.04.2025)
8. Вимоги до форми та змісту опису корпоративної системи фармакологічного нагляду щодо кожного ветеринарного лікарського засобу, що вводиться в обіг : Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 20 липня 2023 року № 1397. Введення в дію відбудеться 01.09.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1426-23#n4> (дата звернення: 27.04.2025)
9. Про затвердження Методики розрахунку вартості послуг з наукової оцінки ветеринарних лікарських засобів : Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 14 березня 2023 року № 459. Введення в дію відбудеться 01.09.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0775-23#Text> (дата звернення: 27.04.2025)
10. Про затвердження Правил виробництва, обігу та застосування (використання) лікувальних кормів і проміжних продуктів для виробництва лікувальних кормів : Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 26 січня 2023 року № 69. Введення в дію відбудеться 01.09.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0433-23#Text> (дата звернення: 27.04.2025)
11. Про затвердження Порядку вилучення з обігу, утилізації або знищення ветеринарних лікарських засобів, що не відповідають вимогам законодавства про ветеринарну медицину та благополуччя тварин або термін придатності яких закінчився : Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 25.10.2022 № 826. Введення в дію відбудеться 01.09.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1607-22#Text> (дата звернення: 27.04.2025)
12. Про затвердження Форми та правил видачі ветеринарних рецептів : Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 29.09.2022 № 752. Введення в дію відбудеться 01.09.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1452-22#Text> (дата звернення: 27.04.2025)
13. Про затвердження Правил транспортування та зберігання ветеринарних препаратів, субстанцій, готових кормів, кормових добавок та засобів ветеринарної медицини у ветеринарних аптеках, їх структурних підрозділах, на базах, складах тощо : Наказ Міністерства аграрної політики України № 44 від 13.08.2002 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0719-02#Text> (дата звернення: 28.04.2025).
14. Про затвердження Правил реалізації ветеринарних медикаментів і препаратів : Наказ Міністерства аграрної політики України № 37 від 23.07.2001 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0786-01#top> (дата звернення: 28.04.2025).
15. Березовська І. А. Реформування українського законодавства щодо виробництва ветеринарних препаратів у світлі асоціації України з ЄС. *Наук.-техн. бюл. Держ. н.-д. контрол. ін-ту вет. препаратів та корм. добавок і Ін-ту біології тварин*. 2017. Вип. 18, № 2. С. 503–510.
16. Про затвердження Порядку використання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у ветеринарній медицині : Постанова Кабінету Міністрів України від 9 квітня 2008 р. № 334. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/334-2008-%D0%BF#Text> (дата звернення: 30.06.2025)
17. Про затвердження переліку психотропних речовин і прекурсорів, що використовуються у ветеринарній медицині : Постанова Кабінету Міністрів України від 6 липня 2011 р. № 721. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/721-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 30.06.2025)
18. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори : Закон України від 15.02.1995. № 60/95-ВР. Дата оновлення: 16.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 30.06.2025).
19. Про ветеринарну медицину : Закон України від 25.06.1992. № 2498-XII. Дата оновлення: 18.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2498-12#top> (дата звернення: 10.02.2025).
20. Про ветеринарну медицину : Закон України від 04.02.2021. № 1206-IX. Дата оновлення: 18.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1206-20#Text> (дата звернення: 10.02.2025).